

Bütün dünya hadisələrinə rəğmən öz yolu ilə ahəstəcə addımlayan füsunkar baharın ətrafdakı gözəllikləri əhatəsində bu günlər bir musiqi adamı ayaq saxlamağa, onu dinləməyə vadar edir. Bu musiqi sanki barmaqların notların üzərində hərəkətilə birdən zilə qalxıb, birdən bəmə enməklə təbiətin ucsuz-bucaqsızlığında uzaqlaşır, yaxınlaşır. Ətrafdakı çiçəklərin bir-birinə qarışan rayihəsi bu musiqinin ifaçılarından "söhbət açır". Çünki o ifaçıların həyatı bu rayihənin onları çiçəyə çağırışı ilə başlar, kiçik, sadə daxmalarında bitir. Musiqi nə qədər gözəl olsa da, lakin ilk ağla gələn həmişə eşitdiyimiz bu söz olur: arı vızıltısı. Yox, əsla vızıltı deyil bu. Kim arıların səsinə belə adlandırmış görəsən? Bu sözün ilk səslənməsi belə, adama xoş gəlmir, haradasa insanı narahat edən, başağrısı gətirən bir səs təsirini bağışlayır. Nə qədər yanlış imiş, bununla əsla razılaşmaq olmaz. Axı bu səs vızıltı deyil, gözəl bir musiqi əsəridir - balladadır. Adama bal kimi şipşirin gələn balladanın xorla oxunan nəğmə, musiqi ilə müşayiət olunub, dramatik oyunlar və rəqslərlə başa çatan bir xalq poeziyası nümunəsi olduğuna nəzər saldıqda bu janrın, bəlkə, elə arılara istinadən yaradılması adamı çox düşündürür. Bəli, arıların balladası, bal balladası... Ağacların, güllərin, çiçəklərin bu möhtəşəm simfonik orkestrin üzvləri, təbiətin özünün isə dirijoru olduğu, şovqla ifa olunan böyük bir musiqi bəstəsidir. Arıların zəhmət nəğməsidir.

Bahar gəlişi ilə qışboyu "evlərindən" bayıra çıxmayan arıları yeni həyata, təbiətin qoynuna səsləyib. Dünyanın ən kiçik, lakin ən zəhmətkeş, kiçik can-cüslələri ilə "evlərində" yaratdıqları qayda-qanuna, gördükləri işin keyfiyyətinə, ortalığa çıxardıqları zəhmət bəhrəsinə görə bütün canlılardan üstün olan arılar isə bu çağırışla yeni iş mövsümünə başlayıblar. Budur, minlərlə arı güllü-çiçəkli çəmənlərdə, bağçalarda iş başındadır. Diqqətim bu kiçik canlılardan birinin səhərdən bəri çiçəyin üzərindəki mücadiləsində ilişib qalıb. Bu kiçik varlığın simasında milyonlarla arını Yer kürəsinə bəxş edən Ulu Yaradanın onlara əmrini xatırlayıram: "Dağlarda, ağaclarla və insanların qurduqları çardaqlarda (evlərin damında, üzümlüklərdə) özünə evlər tik (pətekler sal). Sonra bütün meyvələrdən ye və Rəbbinin sənə göstərdiyi yolla rahat, asanlıqla get!.. O arıların qarınlarından insanlar üçün şəfa olan müxtəlifrəngli (ağ, sarı, qırmızı) bal çıxar. Şübhəsiz ki, bunu da düşünüb dərk edənlər üçün bir ibrət vardır!" Və bir də həmin arının simasında Yaradanın bu kiçik canlılara sığdırma bildiklərini, onların fizioloji cəhətdən özlərindən dəfələrlə böyük varlıqlara faydalarını düşü-nürəm. Düşünürəm ki, Ulu Yaradanın şüur bəxş etdiyi biz insanların bəzən 4-6 nəfərdən ibarət ailələri-mizdə yarada bil-mədiyimiz düzəni böyük ailələr şəklində yaşayan, bir-birlərini yalnız qoxuları ilə tanıyan, hər birinin öz işi, əməyi olan, günləri səniyyəbəsanıyeh zəhmətə hesablanan arılar necə də gözəl şəkildə qura bilirlər. Bu bir arının təmsalında milyonlarla arının yaranışını, yaşamını göz önünə gətirirəm: onların yumurtadan çıxmalarını, bu yumurta qabıqlarını yenidən çirtilib həyata boylanan kiçik vücutlarını, qısa bir za-

Arıların balladası...

manda özlərindən böyük-lərdən aldıkları "təlim və təhsillə", sanki illərin zəhmətkeşi olduqlarını düşü-nürəm. Budur, çiçəkdən-çiçəyə o incə qanadlarını ahəstəcə titrətməklə uçuşurlar. Kiçik canları ilə saniyədə 250 dövrə vurur, bir saatda 15 kilometr sürətlə uça bilirlər.

Çiçəklərin şirəsini topladıqca vücutları ağırlaşır, lakin bu onların uçuş cəldliyinə mane ola bilmir. Bu bapbalaca varlıqların çiçəklərdən şirəni sormağ üçün dili, əşyalara toxunub qoxusunu duymağ üçün biğicqları, özlərini qorumağ üçün neşterləri var. Həmin neşterlər insana toxunanda necə acı verir-sə, (Ulu Yaradanın hikməti ilə bu acıda da dərdlərə dərman, çarə var) bu bə-dəndən axan baldan dadanda bir o qədər şirənlilik duyulur.

Çiçəyin üzərindəki mücadiləsini tamamlayıb uçmağa başlayan bu arının gedəcəyi ünvanı düşünürəm. Həyatları pətekədən çiçəyə, çiçəkdən pətəyə qədər olan məsafəyə hesabla-nan arı hara gedə bilər ki? Təbii ki, pətəyə - mənzilinə. Budur pətek. Kənardan sadə, çox kiçik bir qutu kimi görünən bu mənzildə ən müasir texnoloji avadanlıqlarla işləyən böyük fabrik və zavodların gündəlik istehsal gücündən dəfələrlə artıq bir iş prosesi var. Bu proses təbii yolla, sadəcə, böyük zəhmətlə gerçəkləşir. Burada heç bir xammal kənardan alınmır. Nə mum, nə süd, nə şəkər, nə də su. Budur, bayaqkı ballada indi pətəyin ətrafında səslənir. Arılar bədənələrindən mum ifraz edib şan hazırlayanların əməyini tamamlamağ üçün pətəyə can atırlar. O şanlarda insanların etdiyindən fərqli şəkildə, metrsiz, xətkesiz, ölçüsüz, lakin çox böyük dəqiqliklə hazırlanan hücrələr öz nektarları ilə doldurmağa, çölün-çəmənin min bir dadda, ətirdə olan çiçəklərindən topladıqlarını insan üçün nemətə çevirmək naminə ilahi bir əmrle uçuşurlar. Pətekə qızğın, bir o qədər də sirli iş prosesi var: balı muma çevirənlər, mumdan şan düzəldənlər, şanı üfufi, şaquli hissələrə bölənlər, hücrələr toxuyanlar. Erkək arılar, süfrə qoyub yeni minlərlə arının

dünyaya gəlməsini gözləyən ana arılar, dünyaya gələn "bacı-qardaşlarını" südlə qidalandıran bəsləyici arılar, təmizlik işləri görən arılar, işə tələsən işçi arılar, pətəyin keşiyini çəkən arılar...

Bəli, ölkəmizdə hər il keçirilən "Arıçılıq məhsulları - bal festivalı"nda gördüyümüz çeşid-çeşid bal, bal məhsulları, sən demə, bax belə, minlərlə arının deyışməz süjet xətti üzərindəki həyat tərzindən, zəhmətindən, bir də ki, yorulmadan səsləndirdikləri əmək balladasından hasil olmuş. Dadarkən çiçək ətəri duyulan, nərgizi, bənövşəni, ərək, şaftalı, alma çiçəklərini burnuna yaxınlaşdırırmışsan kimi hiss olunan bal... Arıların balladasında da, çiçəyə, ətərə, şirəyə yönələn uçuşlarında da bu gözəl yurdumuzdan aldıkları ilham, bu cənnətməkanın onlara verdiyi güc, ruh duyulur.

Kiçik, lakin böyük hissiyyata malik bu varlıqlar təmiz, oksigenlə dol, günəşli havanı hiss etmədən pətekədən bayıra çıxarlar-mı? Çiçəklərin ətəri, güllərin rayihəsini almadan uçuşarlar-mı? Bunlar ol-masa, heç arılar var ola bilməz. Onların gül-çiçəkli yerləri özlərinə məskən seçməsinin də, elə arıçılığın bu yerlərdə daha geniş kənd təsərrüfatı sahəsi kimi formalaşmasının və ildən-ilə inkişaf etməsinin səbəbi Yaradanın bəxş etdiyi bu füsunkar təbiət, əlverişli təbii-iqlim şəraiti, zəngin yem ehtiyatları bazasıdır, digər səbəb isə bu bəxşisi dəyərləndirənlərdir. Arıçılığın inkişafı ilə bağlı imzalanan dövlət sənədlərinin- "Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi"-nin, "Azərbaycan Respublikasında arıçılığın inkişafının stimullaşdırılması haqqında" Sərəncamın hədəfi ənənəvi arı cinslərinin yetişdirilməsi, arı ailələrindən yüksək məhsul götürülməsi, arıçıların dövlət maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının genişləndirilməsi, arıçılıq məhsullarının ixracının stimullaşdırılmasıdır ki, bunlar artıq reallaşmış. Bu sahə üzrə müxtəlif tədbirlərin, o cümlədən beynəlxalq və yerli əhəmiyyətli elmi-praktik

konfransların keçirilməsi, arıçılara yaradılan münbit şərait - sahibkarların pulsuz dərman preparatları ilə təmin edilməsi, arıçılıqla məşğul olan təsərrüfat subyektlərinə kreditlərin verilməsi, arı yeşiyi, çərçivə (pətek) istehsalı sahəsinin yaradılması, arıçılıq təsərrüfatlarının fəaliyyətini əlaqələndirmək, arıçıların rastlaşdıqları problemlərin vaxtında həllinə nail olmaq son illər bu sahənin inkişafına səbəb olub.

Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən təşkil olunmuş statistik müşahidənin nəticələrinə görə 2024-cü ildə 30601 təsərrüfatda mövcud olan 579,0 min arı ailəsindən 5166,3 ton bal, 132,1 ton mum, 8,5 ton vərəmə, 16,8 ton güləm və 239,3 kq arı südü əldə olunmuşdur. İstehsalçılar üzrə balın 1 kiloqramının orta satış qiyməti 28,6 manat, mumun - 16,5 manat, vərəmənin - 109,7 manat, güləmin - 140,9 manat, arı südünün 1 qramının orta satış qiyməti isə 7,0 manat olmuşdur.

2023-cü illə müqayisədə 2024-cü ildə arı ailələrinin sayı 3,1 faiz azalmış, bal istehsalı 13,5 faiz, güləm istehsalı 88,8 faiz artmış, mum istehsalı 23,5 faiz, vərəmə istehsalı 43,0 faiz, arı südü istehsalı 14,9 faiz, arıçılıqla məşğul olan təsərrüfatların hər birinə orta hesabla düşən arı ailələrinin sayı isə 2,4 faiz azalmışdır. Arı ailələrinin sayında və bəzi arıçılıq məhsullarının istehsalında azalma əsasən arı xəstəlikləri ilə əlaqədar olmuşdur.

Son illər təsərrüfat sahibləri arı ailələrini Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının ərəzilərində köçürürlər. Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin məlumatına görə, 2023-cü ilin yaylaq mövsümündə işğaldan azad olunmuş ərəzilərə 125 minə yaxın arı ailəsi aparılıb. Bu da öz növbəsində keyfiyyətli bal istehsalı ilə yanaşı, məhsuldarlığın artırılmasına geniş imkanlar yaradır.

...Çiçək, rayihə, musiqi, sevgi... Deyirlər ki, bal min bir dərddin dərmanıdır. Nə üçün? Nəzər salağ. Əgər dünyada tibbin üzünü ağ edən təbiətin min bir adlı bitkisindən, çiçəyindən hazırlanan dərmanlardırsa, koma vəziyyətinə düşən, ölümlə mücadilə edən insanı bəzi tanış qoxular yenidən həyata qaytarırsa, xəstəliklər var ki, musiqi ilə çox effektiv müalicə olunursa və nəhayət, dünyanı sevgi xilas edirsə, bu dörd ünsürdən yaranan bal niyə də dərdlərin dərmanı olmasın ki?..

Və son olaraq Albert Eynşteyn deyirdi ki, "Əgər arılar yer üzündən yox larsa, insanın, sadəcə, dörd il ömrü qalar. Arı olmazsa, tozlanma, bitki, heyvan və insan olmaz". Odur ki, bu bahar da arıların balladası ilə həyat öz gözəllikləri ilə davam edir

Mətanət Məmmədova

P.S. 20 May-Ümumdünya Arılar Günündə arıların balladasını dinləməklə onların həyatımız üçün nə qədər əhəmiyyətli olduğunu bir daha anladıq. Və anladıqca bal istehsalının artırılmasının da vacib olduğunu dərk etməliyik. Odur ki, bu sahənin inkişafı üçün əlimizdən gələni etməliyik. Çünki həyatımızda arı və bal əvəzolunmazdır...